

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА, СТРАХУВАННЯ ТА ФОНДОВИЙ РИНОК

DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-666X/2025-92-15>

УДК 336.7

Губа М.О.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Університет митної справи та фінансів

Губа О.І.

кандидат економічних наук,
доцент, декан факультету управління,
Університет митної справи та фінансів

Huba Mariia, Huba Olexander

University of Customs and Finance

РОЛЬ ЦИФРОВИХ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ У ТРАНСФОРМАЦІЇ РИНКУ ГРОШЕЙ ТА КРЕДИТУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

THE ROLE OF DIGITAL FINANCIAL SERVICES IN THE TRANSFORMATION OF THE MONEY AND CREDIT MARKET IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION

У статті досліджено роль цифрових фінансових послуг у трансформації ринку грошей та кредиту в умовах глобалізації. Визначено теоретичні засади цифрових фінансових сервісів, проаналізовано чинники їх поширення та вплив на поведінку економічних агентів. Особливу увагу приділено трансформації грошового ринку, поширенню безготівкових та миттєвих платежів, розвитку цифрових каналів кредитування, а також конкуренції між банками, фінтех- і BigTech-компаніями. Розкрито взаємозв'язок між цифровими фінансовими інноваціями та монетарною політикою, оцінено ризики й виклики цифровізації, зокрема у сфері кібербезпеки, захисту даних та фінансової стабільності. Окремо проаналізовано інституційні відповіді центральних банків, включаючи розробку цифрових валют (central bank digital currency, CBDC), та міжнародні ініціативи з регулювання стейблкоїнів і транскордонних платежів. Показано перспективи розвитку цифрових фінансових послуг в Україні у контексті глобальних тенденцій.

Ключові слова: цифрові фінансові послуги, ринок грошей, ринок кредиту, глобалізація, фінтех, BigTech, миттєві платежі, електронні гроші, фінансова інклюзія, стейблкоїни, цифрова валюта центрального банку (CBDC), e-гривня.

Digital financial services play a key role in transforming the money and credit market in a globalized world, as they provide speed, transparency, and accessibility to financial transactions. According to the development of electronic payments, mobile banking, online lending, and blockchain technologies, transaction costs are significantly reduced, capital flow efficiency is increased, and opportunities for attracting new participants in the financial market are expanded. An important aspect is the growing competition between banks, fintech and BigTech companies, which stimulates innovation and modernization of the financial services infrastructure. At the same time, digitalization creates new challenges related to cybersecurity, data protection and financial stability, which requires the active participation of the state and international institutions in market regulation. As a result, digital financial services become a driver of integration, global interaction and increased efficiency of the monetary system. The article examines the role of digital financial services in the transformation of the money and credit market in the context of globalization. The theoretical foundations of digital financial services are determined, the factors of their spread and the impact on the behavior of economic agents are analyzed. Particular attention is paid to the transformation of the money market, the spread of cashless and instant payments, the development of digital lending channels, as well as competition between banks, fintech and BigTech companies. The relationship between digital financial innovations and monetary policy is revealed, and the risks and challenges of digitalization are assessed, particularly in the areas of cybersecurity, data protection, and financial stability. The institutional responses of central banks, including the development of central bank digital currencies (CBDCs), and international initiatives to regulate stablecoins and cross-border payments are separately analyzed. The prospects for the development of digital financial services in Ukraine in the context of global trends are shown.

Keywords: digital financial services, money market, credit market, globalization, fintech, BigTech, instant payments, electronic money, financial inclusion, stablecoins, central bank digital currency (CBDC), e-hryvnia.

Постановка проблеми. Глобалізація та цифровізація економіки сформували нову архітектуру ринку грошей і кредиту, де швидкість передавання вартості, інтероперабельність платіжних інфраструктур та дані, як фактор виробництва, стали ключовими детермінантами конкурентоспроможності фінансових інститутів. Цифрові фінансові послуги (ЦФП) – вид миттєвих платежів і мобільного банкінгу до відкритого банкінгу, e-money та стейблкоїнів – створюють багатошарову екосистему, що змінює поведінку споживачів, бізнес-моделі банків, а також інструментарій монетарної політики та регулювання грошової маси. За останні роки відбулося різке зростання частоти безготівкових операцій, особливо в країнах, що розвиваються, де цифрові перекази і електронні гаманці стали «точкою входу» до ширшого спектра фінансових послуг. За даними Світового банку, у 2025 р. частка дорослого населення світу, які мають рахунки у фінансовій установі сягла 79%, а в країнах, що розвиваються, відчутно зросли показники заощаджень у формальних рахунках [1]. Паралельно статистика BIS (CPMI) – банку міжнародних розрахунків (BIS) і комітету з платіжних та ринкових інфраструктур (CPMI) фіксує прискорення переходу до цифрових та швидких платежів за одночасного, хоча й нерівномірного, збереження ролі готівки. Все це спонукає до подальшого дослідження цифрових фінансових послуг в суспільстві та світі цілому.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вітчизняні вчені такі як: Фролова Т.О. [1], Ганзюк С.М., Калініченко Т.О. [2], Брус С.І. [3] активно досліджують проблематику ролі цифрових фінансових послуг у трансформації ринку грошей та кредиту в умовах процесів глобалізації та діджиталізації.

За останні роки проблема цифровізації фінансових послуг та її впливу на трансформацію ринку грошей і кредиту стала предметом активних досліджень у міжнародній науковій спільноті. Світовий банк у Global Findex Database (2025) відзначає значне зростання доступу населення до фінансових послуг через цифрові канали, що сприяє фінансовій інклюзії та поширенню безготівкових платежів [4]. Подібні висновки підтверджуються статистикою Банку міжнародних розрахунків і Комітету з платіжних та ринкових інфраструктур (BIS, CPMI, 2025), які демонструють прискорення переходу до швидких цифрових платежів, з одночасним збереженням ролі готівки у різних економіках [5].

Міжнародний валютний фонд та BIS у своїх звітах підкреслюють, що цифрові фінансові сервіси впливають на трансмісію монетарної політики, швидкість обігу грошей та конкурентні канали між банками і небанківськими гравцями [7; 8; 9; 10]. Зокрема, Frost et al. аналізують швидкі платежі

(fast payments) та їх дизайн, що сприяє підвищенню ефективності платежів і кредитних трансакцій [4].

Важливим напрямом є дослідження цифрових валют центральних банків (CBDC). Звіти Atlantic Council (CBDC Tracker, 2025) і ЄЦБ (2024–2025) демонструють активне тестування та підготовку до потенційного впровадження цифрових євро та інших CBDC, а МВФ окреслює принципи інклюзивного залучення посередників і користувачів до цифрової валютної екосистеми. Наразі в Україні НБУ опрацьовує концепцію е-гривні як нового безготівкового інструменту, що доповнюватиме традиційні форми гривні і стимулюватиме розвиток миттєвих платежів та відкритого банкінгу.

Регуляторні виклики цифровізації також широко обговорюються у літературі. Рада фінансової стабільності (FSB) (2023–2024) наголошує на необхідності високорівневих стандартів для стейблкоїнів, управління системними ризиками та запобігання «цифровим набігам» у разі нестабільності. Інші джерела акцентують увагу на ризиках кібербезпеки, захисту персональних даних та забезпеченні інтероперабельності платіжних систем у глобальному контексті.

Метою статті є виокремлення каналів впливу ЦФП на трансформацію ринку грошей та кредиту в умовах глобалізації, узагальнення ключових тенденцій, ризиків й регуляторних наслідків, а також окреме висвітлення прогресу центральних банків у дослідженні та підготовці до потенційного запровадження цифрових валют (CBDC).

Виклад основного матеріалу. ЦФП – це сукупність фінансових продуктів і процесів, що надаються через цифрові канали (інтернет, мобільні застосунки) з використанням інфраструктурних компонентів (шлюзи швидких платежів, хмарні сервіси, відкриті стандарти даних) та технологій ідентифікації/автентифікації. Одним з результатів діджиталізації сфери фінансових послуг можна вважати появу електронних грошей та, як наслідок, – електронних платіжних систем [1]. Ключовими властивостями сучасних ЦФП є: по-перше, миттєвість і доступність 24/7; по-друге, модульність (компонентне збирання послуг через мікросервіси); по-третє, масштабованість (хмара, контейнери, ін.); по-четверте, інтероперабельність (міжбанківська, міжплатформна, транскордонна). Серед базових форм ЦФП – швидкі кредитні перекази, карткові та QR-платежі, мобільні гаманці, електронні гроші, «відкритий банкінг», BNPL-кредитування ((від англ. Buy Now, Pay Later – «купуй зараз, плати пізніше»)) – це спосіб оплати, що дозволяє покупцям розділити вартість покупки на кілька рівних платежів, які погашаються протягом короткого періоду без відсотків, за умови дотримання графіка виплат)), цифрові ідентифікаційні сервіси та ін. На макрорівні ЦФП впливають на попит на гроші (особливо на компоненти M1 – готівку в обігу поза банками та кошти

на поточних рахунках, які можуть бути миттєво використані для платежів), швидкість обігу, трансмісію монетарної політики, структуру заощаджень і кредиту, а також на канали конкуренції між банками, небанківськими установами та BigTech-платформами.

Варто зазначити, що глобалізація світового фінансового середовища стимулює вирівнювання очікувань користувачів щодо швидкості, вартості й зручності платежів незалежно від кордонів. Світовий банк у новому випуску Global Findex підкреслює роль цифрової доступності платежів: 84% дорослих осіб у країнах з рівнем доходу, нижчим і середнім за світовий, володіють мобільним телефоном, що знижує бар'єри входу до фінансової системи; водночас 79% дорослих осіб мають власний рахунок, а «цифрові надходження» (зарплати, соціальні виплати) корелюють із подальшим використанням заощаджень на цифрових платформах та процесом кредитування.

Вчений Ганзюк С.М. вважає, що цифрова трансформація визнана базовим фундаментом, на якому базується четверта промислова революція, що характеризується зв'язком з «економікою на вимогу», що полягає не лише в продажу товарів чи послуг, а й в отриманні безперебійного цілодобового доступу до них. Це означає, що фактичне розміщення замовлення на певний товар чи послугу здійснюється онлайн, а його фактичне виконання може здійснюватися як онлайн, так і офлайн, що є доволі зручним [2].

Багаторічні дані BIS (CPMI), банку міжнародних розрахунків (BIS) і комітету з платіжних та ринкових інфраструктур (CPMI) – міжнародних організацій, що досліджують та розробляють стандарти для платіжних систем, ринкових інфраструктур та транскордонних платежів, спрямовані на їх інтеграцію та підвищення ефективності, – свідчать, що у 2023 р. (обсяг безготівкових операцій продовжив зростати, особливо у країнах, що розвиваються: середня кількість безготівкових платежів на особу в ЕМЕ (платіжна система-посередник здійснення платежів) зросла на 29% (з 293 до 377), тоді як у країнах з розвиненою економікою – на 4% (з 468 до 487). У багатьох випадках зростання зумовлене кредитними переказами (особливо fast payments) та e-money; при цьому середній розмір транзакції знижується, що означає «оцифрування» дрібних платежів. В окремих країнах частка швидких платежів у загальній кількості безготівкових операцій досягла 63% (Аргентина) та 82% (Індія) [5].

Хоча й цифрові платежі витісняють частину готівкового обороту, попит на готівку має тенденцію до стабілізації. Так, у 2023 р. кількість зняття готівки на особу була близько у 1,5 рази більшою в ЕМЕ. Порівняно з розвиненими економіками середній чек зняття у 2023 р. майже не змінився і навіть дещо зріс. Це підтверджує «коекзистенцію» готівки й ЦФП, де

функції зручності, резерву ліквідності та фінансової інклюзії частково залишаються за готівкою.

Вагомим є той факт, що цифрові канали змінили розподіл і оцінювання ризику. Широке використання альтернативних даних (платіжна поведінка, дані торговельних майданчиків, телеком-дані) підвищують точність скорингу, та сприяють «тонкому» ціноутворенню кредиту (risk-based pricing). Моделі BNPL та мікрокредитування, підключені до торгових платформ, знижують транзакційні витрати та пришвидшують ухвалення рішень. Разом із тим виникають ризики надмірної заборгованості домогосподарств через «фрикційно-низький» доступ до кредиту та непрозорі умови, що потребує відповідного нагляду (KYC/AML, відповідальне кредитування, режим поведінкових наглядових практик). Ці зміни взаємодіють із монетарною трансмісією: надмірна наявність цифрових пасивів і кредитних каналів підвищують чутливість до зміни ставок і ліквідності, але водночас збільшується роль небанківського кредитного посередництва, що має менш жорсткі регуляторні фільтри.

Фінтех-фірми та великі технологічні платформи (маркетплейси, суперзастосунки) конкурують за «клієнтський інтерфейс» і контроль над даними, а банки – за баланс, довіру та регулятивний «ліцензійний щит».

Доречі, поняття «фінансові технології» (фінтех або FinTech), як і явище, виникло в результаті інформаційної та цифрової революції. Незважаючи на те, що усталеного поняття фінтеху не визначено, в основному його вживають в дуалістичному розрізі: на позначення як сектора (нової галузі), так і певних фінансових інновацій, які впроваджуються в життя за різними напрямками [3]. Концентрація критично важливих третіх сторін на ринку (хмара, аналітика, мережеві провайдери) породжує нові системні ризики (кібер-, операційні, ланцюгові), які розповсюджуються на класичні фінансові інститути через залежність від BigTech-інфраструктур [9; 10]. Регулятори поєднують підходи технологічної нейтральності з режимами «одна функція – одні ризики – одні правила», а також розвивають рамки для відкритого банкінгу й доступу до даних на основі згоди користувача.

Швидке поширення ЦФП підштовхує центральні банки до дослідження цифрових валют центрального банку (CBDC) як потенційного «публічного цифрового якоря» у грошовій системі. За даними трекара Atlantic Council, 137 країн та валютних союзів (~98% світового ВВП) досліджують CBDC. Європейський центральний банк у межах «підготовчої фази» цифрового євро (2023–2025) продовжує аналіз дизайну, інтероперабельності та питань конфіденційності; рішення щодо емісії можливе лише після завершення законодавчого процесу ЄС [11–13]. МВФ у Fintech Notes наголошує: успіх CBDC залежить не лише від

технічної готовності, а й від інклюзивних стратегій залучення посередників і користувачів, належного досвіду користувачів, екосистемних стимулів і взаємодії з приватними платіжними рішеннями [14; 15].

В Україні НБУ наразі опрацьовує концепцію е-гривні як електронної форми національної валюти, що за рішенням про запровадження існуватиме виключно безготівково та доповнюватиме готівкову й безготівкову гривню. Визначення е-гривні закріплене у Законі «Про платіжні послуги»; НБУ публічно аналізує підходи до цілей, моделей розподілу та потенційних сценаріїв застосування.

Важливим є і той факт, що ЦФП знижують трансакційні витрати (час, комісії, пошук контрагента), підвищуючи «дрібну частоту» платежів і стимулюючи дематеріалізацію дрібних касових операцій. Статистика CPM (CPM є однією з моделей ціноутворення в цифровому маркетингу) показує падіння середнього розміру кредитних переказів при зростанні їхньої кількості і це ознака того, що безготівкові канали захоплюють низьковартісні сегменти платежів [5]. Для монетарної політики це означає швидшу трансмісію через процентні канали та очікування, а також потенційно більшу чутливість попиту на гроші до технологічних змін.

Інтероперабельні миттєві платежі у вигляді ЦФП зменшують ренту мережевої недоступності, пришвидшуючи «перехід клієнта» і знижуючи бар'єри входу для нових гравців. Водночас зростає роль даних і алгоритмів як конкурентної переваги, що ставить питання доступу до даних (data portability), стандартів якості/безпеки та недискримінаційних правил доступу до системно важливої інфраструктури (cloud, CNP-мережі) [10].

Проте, цифровізація економіки має свої ризики та виклики, тому слід наголосити на важливих аспектах які мають підтримувати її стабільність:

1. Важливість кіберстійкості. Залежність фінсектору від обмеженої кількості провайдерів хмарних та мережевих сервісів створює «єдині точки відмови» та ризики каскадних збоїв. МВФ підкреслює, що концентрація критичних третіх сторін у BigTech підвищує системний ризик, особливо в разі кіберінцидентів [10].

2. Захист даних і конфіденційність. Масштабне використання даних вимагає чітких рамок згоди, мінімізації та пропорційності обробки, а також технічних стандартів безпечного обміну.

3. Фінансова стабільність і “arbitrage”. Швидкі перекази ліквідності між банківськими та небанківськи-

ми екосистемами можуть посилювати проциклічність у стресові періоди; стейблкоїни, погано забезпечені резервами, створюють ризики «цифрових набігів», що й зумовило високорівневі рекомендації FSB [16; 17].

4. Досконалість нормоправил. Відмінності у правилах криптоактивів, відкритого банкінгу, ідентифікації та захисту даних ускладнюють транскордонну інтероперабельність, підвищують ризики правової невизначеності для постачальників ЦФП.

5. Споживчі ризики та інклюзивність. Низький рівень фінансової/цифрової грамотності в досвіді користувачів підвищують ризик надмірної заборгованості (buy now, pay later, BNPL), шахрайства та дискримінації в алгоритмах скорингу-системи чисельної оцінки, що присвоює бали різним характеристикам клієнта (наприклад, кредитна історія, соціально-демографічні дані) для визначення рівня його кредитоспроможності, ймовірності шахрайства чи надійності в інших сферах.

На нашу думку, для України стратегічними пріоритетами для більш ефективного впровадження ЦФП є: розвиток миттєвих платежів і їх інтерлінкінг із міжнародними схемами; подальше впровадження відкритого банкінгу; підготовка до е-гривні з фокусом на інклюзії, конкуренції та приватності; посилення кіберстійкості; участь у міжнародній гармонізації правил стейблкоїнів і транскордонних платежів. Спостерігаючи високу цифрову проникність та попит бізнесу/населення на швидкі платежі, необхідно враховувати важливість синергії між державними цифровими сервісами, банками та фінтех-сектором яка постане природним прискорювачем модернізації грошово-кредитної інфраструктури в цілому.

Висновки. Цифрові фінансові послуги стали структурним фактором трансформації ринку грошей і кредиту. Вони зменшують трансакційні витрати, прискорюють обіг і розширюють фінансову інклюзію; водночас створюють нові профілі ризику через операційну концентрацію, кіберзагрози та інтерфейс із криптоактивами. Все це формує «цифровий публічний контур» грошової системи, що покликаний забезпечити конкурентність, інноваційність і стабільність. Для країн із високим рівнем цифровізації, як Україна, стратегічний акцент має робитися на інтероперабельних миттєвих платежах, відкритих фінансах, надійному управлінні даними та кіберстійкості, а також на управлінні цифровою валютою центрального банку з орієнтацією на користувача й міжнародну екосистему.

Список літератури:

1. Фролова Т. О. Трансформація фінансових послуг під впливом глобальної діджиталізації. *Економіка і організація управління*. 2021. № 1 (41). С. 123–133.
2. Ганзюк С. М., Калініченко Т. О. Цифрова трансформація в банківському бізнесі. *Економічний вісник Дніпровського державного технічного університету*. 2023. № 2(7). С. 70–76.

3. Брус С. І. Трансформація індустрії фінансових послуг під впливом фінтеху: глобальний та регіональний виміри. *Економіка і прогнозування*. 2020. № 3. С. 41–55.
4. The Global Findex Database report. Washington : World Bank, 2025.
5. And so we pay: more digital and faster, with cash still in play: CPMI Brief No. 8, March 2025. Basel : Bank for International Settlements, 2025. URL: <https://www.bis.org>
6. Digital Payments and Finance : CBDC Virtual Handbook. Washington : International Monetary Fund, 2024.
7. Frost J., Gambacorta L., Huang Y., Shin H. S., Zbinden P. Fast payments: design and adoption. BIS Quarterly Review. Basel : Bank for International Settlements, March 2024. URL: <https://www.bis.org>
8. G20 Roadmap for Enhancing Cross-border Payments : progress report 2024. Basel : Financial Stability Board ; CPMI, 2024.
9. Global Financial Stability Report. Washington : International Monetary Fund, 2024.
10. Big Tech, Fintech and Financial Regulation. IMF Finance & Development. Washington : International Monetary Fund, 2024.
11. CBDC Tracker. Washington : Atlantic Council, 2025. URL: <https://www.atlanticcouncil.org>
12. Timeline and progress on a digital euro. Frankfurt am Main : European Central Bank, 2025.
13. Progress on the preparation phase of a digital euro : report, May–Oct. 2024. Frankfurt am Main : European Central Bank, 2024.
14. Central Bank Digital Currency Adoption: Inclusive Strategies for Intermediaries and Users : IMF Fintech Note 2024/005. Washington : International Monetary Fund, 2024.
15. Central Bank Digital Currency Adoption – Inclusive Strategies (online publication). Washington : International Monetary Fund, 2024. URL: <https://www.imf.org>
16. Е-гривня : визначення, призначення, законодавчі підстави та підходи до запровадження. Київ : Національний банк України, 2024.
17. High-level recommendations for the regulation, supervision and oversight of global stablecoin arrangements : final report, July 2023. Basel : Financial Stability Board, 2023.

References:

1. Frolova T. O. (2021). Transformatsiia finansovykh posluh pid vplyvom hlobalnoi didzhytalizatsii [Transformation of financial services under the influence of global digitalization]. *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia*, vol. 1(41), pp. 123–133.
2. Hanzhiuk S. M., Kalinichenko T. O. (2023). Tsyfrova transformatsiia v bankivskomu biznesi [Digital transformation in banking business]. *Ekonomichniy visnyk Dniprovskoho derzhavnoho tekhnichnoho universytetu*, vol. 2(7), pp. 70–76.
3. Brus S. I. (2020). Transformatsiia industrii finansovykh posluh pid vplyvom fintekhu: hlobalnyi ta rehionalnyi vymiry [Transformation of the financial services industry under the influence of fintech: global and regional dimensions]. *Ekonomika i prohnouzuvannia*, no. 3, pp. 41–55.
4. World Bank. (2025). *The Global Findex Database report*. Washington: World Bank.
5. Bank for International Settlements. (2025). *And so we pay: More digital and faster, with cash still in play (CPMI Brief No. 8, March 2025)*. Basel: BIS. Available at: <https://www.bis.org>
6. International Monetary Fund. (2024). *Digital Payments and Finance: CBDC Virtual Handbook*. Washington: IMF.
7. Frost J., Gambacorta L., Huang Y., Shin H. S. & Zbinden P. (2024, March). *Fast payments: Design and adoption. BIS Quarterly Review*. Basel: Bank for International Settlements. Available at: <https://www.bis.org>
8. Financial Stability Board & CPMI. (2024). *G20 Roadmap for Enhancing Cross-border Payments: Progress report 2024*. Basel: FSB & CPMI.
9. International Monetary Fund. (2024). *Global Financial Stability Report*. Washington: IMF.
10. International Monetary Fund. (2024). *Big Tech, fintech and financial regulation. IMF Finance & Development*. Washington: IMF.
11. Atlantic Council. (2025). *CBDC Tracker*. Washington: Atlantic Council. Available at: <https://atlanticcouncil.org>
12. European Central Bank. (2025). *Timeline and progress on a digital euro*. Frankfurt am Main: ECB.
13. European Central Bank. (2024). *Progress on the preparation phase of a digital euro: Report, May–Oct. 2024*. Frankfurt am Main: ECB.
14. International Monetary Fund. (2024). *Central Bank Digital Currency Adoption: Inclusive strategies for intermediaries and users (IMF Fintech Note 2024/005)*. Washington: IMF.
15. International Monetary Fund. (2024). *Central Bank digital currency adoption – Inclusive strategies... (online publication)*. Washington: IMF. Available at: <https://www.imf.org>
16. Natsionalnyi Bank Ukrainy. (2024). *E-hryvnia: Vyznachennia, pryznachennia, zakonodavchi pidstavy ta pidkhody do zaprovadzhennia* [E-hryvnia: Definition, purpose, legal basis and approaches to implementation]. Kyiv: NBU.
17. Financial Stability Board. (2023). *High-level recommendations for the regulation, supervision and oversight of global stablecoin arrangements: Final report, July 2023*. Basel: FSB.

Стаття надійшла: 10.10.2025

Стаття прийнята: 23.10.2025

Стаття опублікована: 14.11.2025